

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Обов'язкової освітньої компоненти

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я В ГРОМАДІ

**для підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Предметна спеціальність	-
Спеціалізація	-
Освітня програма	Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти
Факультет	Соціально-психологічний

УДК 159.9
К13

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №17 від 27 вересня 2024 року)

Рецензенти:

Валентин МОЛЯКО

доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Олександр АВРАМЧУК

кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології, завідувач кафедри клінічної психології Факультету наук про здоров'я Українського католицького університету

Олег МАЗЯР

доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

К13 Психічне здоров'я в громаді: інструктивно-методичні матеріали / укладач Кириченко В.В. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2024. 12 с.

Інструктивно-методичні матеріали для самостійної роботи студентів з обов'язкової освітньої компоненти «Психічне здоров'я в громаді» для підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти». Матеріали укладено на основі оригінального видання **Віталій Климчук, Орест Сувало. Охорона психічного здоров'я в громаді (2021).**

УДК 159.9

© Кириченко В.В., 2024

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024

1. Опис освітньої компоненти

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія	Обов'язкова	
Модулів – 1	Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		I	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,9 самостійної роботи здобувача – 2,3 год.	Другий (магістерський)	Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні	
		18 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		56 год.	78 год.
		Індивідуальна робота	
-	-		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 42% : 58%
- для заочної форми навчання – 20% : 80%

2. Мета, завдання та результати навчання

2.1. Мета вивчення освітньої компоненти – підготовка здобувачів до здобуття професії психолога в університеті.

2.2. Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

1. Ознайомитися з концепцією охорони здоров'я в Україні та Європі.
2. Вивчити логічну схему охорони здоров'я та цілі діяльності психологічної служби.
3. Вивчити сучасні підходи до надання послуг із психічного здоров'я в громаді.
4. Здобуття навичок координації надання психологічних послуг в громаді
5. Розвиток умінь проведення маркетингових досліджень у сфері психічного здоров'я.
6. Навчитися складати місцевий план заходів по наданню психічних послуг в громаді.

2.3 Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та

мультикультурності.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати навчання

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР13. Проєктувати, координувати та реалізовувати просвітницькі та/або тренінгові заходи у сфері психічного здоров'я дорослих та дітей.

Освітня компонента «Психічне здоров'я в громаді» викладається на I курсі, в 1 семестрі.

На вивчення освітньої компоненти відводиться 90 годин 3 кредити ECTS.

Форма проведення занять: лекції, практичні заняття.

3. Інформаційний обсяг освітньої компоненти

Модуль 1. Психічне здоров'я в громаді

ТЕМА 1. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року

Цінності та ідеологія надання психологічних послуг в Україні. Цілі побудови системи надання психологічних послуг в громадах. Стратегічні завдання надання психологічних послуг в громадах. Роль психолога в забезпеченні якості життя.

ТЕМА 2. Психічне здоров'я: сучасне розуміння і роль у житті громади та суспільства

Сучасні підходи до визначення психічного здоров'я. Психічне здоров'я як компонент благополуччя людини. Форми охорони психічного здоров'я в громаді. Загрози психічному благополуччю людини.

ТЕМА 3. Сучасні підходи до надання послуг із психічного здоров'я в громаді

Моделі надання психологічних послуг в громаді. Психолог як член громади. Види надання психологічних послуг в громаді. Превенція та промоція психічного здоров'я в громаді. Система надання психологічних послуг в громаді.

ТЕМА 4. Місцеві координаційні органи з розбудови системи охорони психічного здоров'я

Управління надання психологічних послуг в громаді. Удосконалення системи охорони психічного здоров'я. Координація роботи психолога з іншими суб'єктами охорони психічного благополуччя. Права людини у сфері психічного здоров'я.

ТЕМА 5. Визначення потреб у сфері психічного здоров'я на місцевому рівні

Логістика надання психологічних послуг в громаді. Маркетингова діяльність у сфері надання психологічних послуг. Вивчення ринку надання психічних послуг. Етика надання психологічних

послуг. Участь у професійних об'єднаннях та спілках. Соціальна відповідальність фахівця у сфері надання психологічних послуг.

ТЕМА 6. Загальна матриця для плану заходів охорони психічного здоров'я в громаді

Планування роботи психолога в громаді. Участь психолога в науково-дослідних проектах. Пошук ресурсів на проведення науково-дослідної роботи. Проектна діяльність психолога у складі мультидисциплінарних команд.

ТЕМА 7. Місцевий план заходів охорони психічного здоров'я для громади

Локальна політика захисту психічного здоров'я в громадах. Публічні заходи по захисту психічного здоров'я в громадах. Робота з громадським простором. Робота психолога у структурі органів місцевого самоврядування.

Структура освітньої компоненти

Назви тем	Кількість годин											
	Всього	Денна форма					Заочна форма					
		У тому числі					У тому числі					
		Л.	П./С.	Лаб.	С.р.	Інд.	всього	Л.	П./С.	Лаб.	С.р.	Інд.
Модуль І. Психічне здоров'я в громаді												
Тема 1. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року		2	2		8		10				10	
Тема 2. Психічне здоров'я: сучасне розуміння і роль у житті громади та суспільства		4	4		10		14	2			12	
Тема 3. Сучасні підходи до надання послуг із психічного здоров'я в громаді		2	2		8		14		2		12	
Тема 4. Місцеві координаційні органи з розбудови системи охорони психічного здоров'я		2	2		8		14	2			10	
Тема 5. Визначення потреб у сфері психічного здоров'я на місцевому рівні		2	4		10		14		2		10	
Тема 6. Загальна матриця для плану заходів охорони психічного здоров'я в громаді		2	2		6		12	2			12	
Тема 7. Місцевий план заходів охорони психічного здоров'я для громади		2	2		6		12		2		12	
Разом за модулем 1	90	16	18		56		90	6	6		78	
Усього годин	90	16	18		56		90	6	6		78	

Лекційний курс

Тема 1. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року

1. Цінності та ідеологія надання психологічних послуг в Україні.
2. Цілі побудови системи надання психологічних послуг в громадах.
3. Стратегічні завдання надання психологічних послуг в громадах.
4. Роль психолога в забезпеченні якості життя.

Тема 2. Психічне здоров'я: сучасне розуміння і роль у житті громади та суспільства

1. Сучасні підходи до визначення психічного здоров'я.
2. Психічне здоров'я як компонент благополуччя людини.
3. Форми охорони психічного здоров'я в громаді.
4. Загрози психічному благополуччю людини.

Тема 3. Сучасні підходи до надання послуг із психічного здоров'я в громаді

1. Моделі надання психологічних послуг в громаді.
2. Психолог як член громади. Види надання психологічних послуг в громаді.
3. Превенція та промоція психічного здоров'я в громаді.
4. Система надання психологічних послуг в громаді.

Тема 4. Місцеві координаційні органи з розбудови системи охорони психічного здоров'я

1. Управління надання психологічних послуг в громаді.
2. Удосконалення системи охорони психічного здоров'я.
3. Координація роботи психолога з іншими суб'єктами охорони психічного благополуччя.
4. Права людини у сфері психічного здоров'я.

Тема 5. Визначення потреб у сфері психічного здоров'я на місцевому рівні

1. Логістика надання психологічних послуг в громаді.
2. Маркетингова діяльність у сфері надання психологічних послуг.
3. Вивчення ринку надання психічних послуг.
4. Етика надання психологічних послуг.
5. Участь у професійних об'єднаннях та спілках. Соціальна відповідальність фахівця у сфері надання психологічних послуг.

Тема 6. Загальна матриця для плану заходів охорони психічного здоров'я в громаді

1. Планування роботи психолога в громаді.
2. Участь психолога в науково-дослідних проектах.
3. Пошук ресурсів на проведення науково-дослідної роботи.
4. Проектна діяльність психолога у складі мультидисциплінарних команд.

Тема 7. Місцевий план заходів охорони психічного здоров'я для громади

1. Локальна політика захисту психічного здоров'я в громадах.
2. Публічні заходи по захисту психічного здоров'я в громадах.
3. Робота з громадським простором.
4. Робота психолога у структурі органів місцевого самоврядування.

Практичний курс

Тема 1. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року

Питання для обговорення

1. Цінності та ідеологія надання психологічних послуг в Україні.
2. Цілі побудови системи надання психологічних послуг в громадах.
3. Стратегічні завдання надання психологічних послуг в громадах.
4. Роль психолога в забезпеченні якості життя.

Практичне завдання

Запропонувати можливі шляхи покращення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування в галузі охорони психічного здоров'я. Який позитивний досвід Європейських країн нам варто перейняти? Вкажіть на недоліки у сфері охорони психічного здоров'я в Україні?

Реферативні повідомлення

1. Моделі охорони психічного здоров'я європейських країн
2. Діяльність громадських організацій у сфері охорони психічного здоров'я в Україні

Переглянути відео лекцію «Evidence for reducing stigma and discrimination in mental health» професора Sir Graham Thornicroft, британського психіатра, професора громадської психіатрії Centre for Global Mental Health and Centre for Implementation Science at King's College London, консультанта Maudsley NHS Trust. Автора численних робіт в галузі психіатричних послуг у громадах, стигми та дискримінації та глобального психічного здоров'я - <https://youtu.be/0JoLKDRibXo?si=3jvDS1uyP6eFfP9t>

Законспектувати першоджерела

Психічне здоров'я на перехідному етапі: результати оцінювання та рекомендації для інтеграції охорони психічного здоров'я в систему первинної медичної допомоги та громадські платформи в Україні. Міжнародний медичний корпус за підтримки Світового Банку. 2018. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/747231517553325438/pdf/120767-Ukrainian-PUBLIC-mental-health-UA.pdf>

Тема 2. Психічне здоров'я: сучасне розуміння і роль у житті громади та суспільства

Питання для обговорення

1. Сучасні підходи до визначення психічного здоров'я.
2. Психічне здоров'я як компонент благополуччя людини.
3. Форми охорони психічного здоров'я в громаді.
4. Загрози психічному благополуччю людини.

Практичне завдання

Вкажіть з якими секторами суспільно-економічних відносин пов'язане психічне здоров'я. Чому на вашу думку державі варто перейматися проблемами захисту психічного здоров'я? До чого може призвести низький рівень психічного благополуччя населення в країні, з якими явищами воно пов'язане (розробіть логічну схему).

Реферативні повідомлення

1. Психічне здоров'я людини: сучасні підходи до визначення.
2. Зв'язок психічного та фізичного здоров'я людини.

Законспектувати першоджерела

Сувано О. *Допомога у сфері психічного здоров'я. Доступність та переешкоди*. URL : <http://ipz.org.ua/dopomoha-v-oblasti-psykhichnoho-zdorovya/>

Тема 3. Сучасні підходи до надання послуг із психічного здоров'я в громаді

Питання для обговорення

1. Моделі надання психологічних послуг в громаді.
2. Психолог як член громади. Види надання психологічних послуг в громаді.
3. Превенція та промоція психічного здоров'я в громаді.
4. Система надання психологічних послуг в громаді.

Практичне завдання

Які функції виконує психологічна служба в громаді? Як психолог може покращити благополуччя людини? У чому суть превенції психічних негараздів та які заходи ви можете запропонувати на рівні громади?

Реферативні повідомлення

1. PR у структурі діяльності психолога.
2. Промоція психічного здоров'я в закладах освіти (досвід України).

Законспектувати першоджерела

Удосконалення систем охорони здоров'я та послуг у сфері психічного здоров'я. Копенгаген: Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. 2021 р. Ліцензія: CC BY-NC-SA 3.0 IG. URL : <https://www.euro.who.int/en/countries/ukraine/publications/improving-health-systems-and-services-for-mental-health-2009>

Тема 4. Місцеві координаційні органи з розбудови системи охорони психічного здоров'я

Питання для обговорення

1. Управління надання психологічних послуг в громаді.
2. Удосконалення системи охорони психічного здоров'я.
3. Координація роботи психолога з іншими суб'єктами охорони психічного благополуччя.
4. Права людини у сфері психічного здоров'я.

Переглянути відео лекцію почесного професора із соціальної психіатрії Королівського коледжу Лондона, Великобританія Тома Стаіга «Рефлексії щодо переходу до послуг з психічного здоров'я у громаді» - <https://www.facebook.com/watch/?v=1265885537643583>

Практичне завдання

Які послуги у сфері психічного здоров'я потребує ваша громада? Які грантові ресурси можна залучити до їх виконання? Знайдіть потенційних бенефіціарів від реалізації грантових програм по охороні здоров'я у вашій громаді (перелік ГО).

Реферативні повідомлення

1. Охорона психічного здоров'я в європейських країнах.
2. Стандартизація надання психологічних послуг в Україні.

Законспектувати першоджерела

The Lancet Commission on global mental health and sustainable development. The Lancet. 2018. URL : <https://globalmentalhealthcommission.org>

Тема 5. Визначення потреб у сфері психічного здоров'я на місцевому рівні

Питання для обговорення

1. Логістика надання психологічних послуг в громаді.
2. Маркетингова діяльність у сфері надання психологічних послуг.
3. Вивчення ринку надання психічних послуг.
4. Етика надання психологічних послуг.
5. Участь у професійних об'єднаннях та спілках. Соціальна відповідальність фахівця у сфері надання психологічних послуг.

Практичне завдання

Розробіть план маркетингового опитування актуального стану ринку психологічних послуг у вашому регіоні.

Реферативні повідомлення

1. Громадські об'єднання психологів в Україні та їх інтеграція у європейське професійне співтовариство.
2. Діджиталізація психологічних послуг в Україні.

Переглянути відео лекцію почесного професора психіатрії в Інституті психіатрії, психології та неврології, Королівського коледжу Лондона Ніка Бораса на тему «Від спільноти до мета-спільноти у турботі про психічне здоров'я: рефлексії та перспективи» - <https://www.facebook.com/watch/?v=613555586804077>

Законспектувати першоджерела

The Lancet Commission on global mental health and sustainable development. The Lancet. 2018. URL : <https://globalmentalhealthcommission.org>

Тема 6. Загальна матриця для плану заходів охорони психічного здоров'я в громаді

Питання для обговорення

1. Планування роботи психолога в громаді.
2. Участь психолога в науково-дослідних проектах.
3. Пошук ресурсів на проведення науково-дослідної роботи.
4. Проектна діяльність психолога у складі мультидисциплінарних команд.

Практичне завдання

Розробіть грантову заявку на виконання науково-дослідної теми за вашим вибором.

Реферативні повідомлення

1. Написання грантових заявок у сфері психології (дослідницькі та практичні гранти).
2. Робота психолога в дослідницьких проєктах.

Переглянути відео лекцію почесного професора психіатрії в Інституті психіатрії, психології та неврології, Королівського коледжу Лондона Ніка Бораса на тему «Toxic Leadership» - <https://www.facebook.com/watch/?v=198509732785175>

Законспектувати першоджерела

The Lancet Commission on global mental health and sustainable development. The Lancet. 2018. URL : <https://global-mentalhealthcommission.org>

Тема 7. Місцевий план заходів охорони психічного здоров'я для громади

Питання для обговорення

1. Локальна політика захисту психічного здоров'я в громадах.
2. Публічні заходи по захисту психічного здоров'я в громадах.
3. Робота з громадським простором.
4. Робота психолога у структурі органів місцевого самоврядування.

Практичне завдання

Розробіть грантову заявку на виконання науково-дослідної теми за вашим вибором.

Реферативні повідомлення

1. Громадська активність психолога.
2. Популяризація роботи психолога в громадському просторі.

Законспектувати першоджерела

Guidance on community mental health services: promoting person-centred and rights-based approaches. Geneva: World Health Organization; 2021 (Guidance and technical packages on community mental health services: promoting person-centred and rights-based approaches). Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. URL : <https://www.who.int/publications/i/item/guidance-and-technical-packages-on-community-mental-health-services>

10. Методи навчання

Лекції, бесіда, репродуктивний метод, моделювання, конспектування першоджерел, самостійна робота (опрацювання теоретичних питань, основних понять), складання програми саморозвитку, самоаналіз та підсумкова рефлексія виконаного професійно-орієнтованого завдання (написання реферату).

11. Оцінювання

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
<i>Задовільно</i>		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) розраховується:

№ модулю	M _{%n} (відсоткове значення модулю освітньої компоненти)
Модуль 1	M _{%1} = 100%
Сума	100

ЗАЛІК

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти є залік то залікова оцінка (ЗО) з освітньої компоненти дорівнює підсумковій оцінці з вивчених модулів (ПОМ).

$$ЗО = ПОМ$$

2. Методичне забезпечення

- програма навчальної дисципліни;
- робоча програма навчальної дисципліни;
- матеріали лекційного курсу;
- методичні рекомендації для практичних занять та для організації самостійної та індивідуальної роботи;
- матеріали до проведення контролю.

13. Рекомендована література

Основна:

1. Віталій Климчук, Орест Сувало. Охорона психічного здоров'я в громаді. Електронний ресурс: <https://www.mh4u.in.ua/wp-content/uploads/2021/09/opz-v-gromadah-posibnyk-klymchuk-suvalo.pdf>
2. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: [метод. рекомендації] авт.-упорядник В.В. Горленко, В.Д.Острова, Н.В.Сосновенко, І.І.Ткачук; за заг. ред. В.Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

3. Кириченко В.В. Локус контролю майбутнього в умовах гібридної війни. Габітус. Випуск 45. 2023. С.13-15
4. Кириченко В.В., Мазяр О.В. Локус контролю психічного здоров'я під час війни. Габітус. №43 (2022). С.204-208
5. Легка Л. М. Організація діяльності психологічних служб : навч. посіб / Л. М. Легка, Л.Г. Семенча. Львів : Новий Світ-2000, 2010. 370 с.
6. Мазяр О.В., Кириченко В.В. Шкала особистісної динаміки: перевірка надійності паралельних форм. Габітус. Випуск 46. 2023. С.176-180
7. Скок А.Г. Психологічна служба освіти : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / А.Г. Скок, І. М. Ющенко. Київ : Слово, 2013. 238 с.
8. IOM (2021), Manual on Community-Based Mental Health and Psychosocial Support in Emergencies and Displacement. IOM, Geneva. 232p.

Додаткова:

1. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах : метод. рек. / автори-упор. В. Г. Панок, В. Д. Острова. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 68 с.
2. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід [Електронні дані] / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 221 с.
3. Шляхи подолання дитячої психотравми в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / Музиченко І.В., Ткачук І.І. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. - 88 с.
<http://lib.iitta.gov.ua/707675/1/%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85%D0%B8.pdf>
4. Панок В. Г., Лунченко Н. В. Становлення психологічної служби системи освіти в контекстів суспільних трансформацій в Україні. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди : Психологія. Харків : ХНПУ, 2018. Вип. 58. С. 8–24.

Інтернет ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка: режим доступу: <http://library.zu.edu.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/554>
3. Закони України: режим доступу: http://kodeksy.com.ua/zakoni_ukraini.htm
4. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи: режим доступу: <http://psyua.com.ua/index.php?lang=ua&page=legislation#legislation>
5. Інститут модернізації змісту освіти: режим доступу: <https://imzo.gov.ua/>
6. Режим доступу до англомовних періодичних видань: <https://academicjournals.org/>
7. Режим доступу до англомовних періодичних видань: https://www.cambridge.org/core/search?q=offense&aggs%5BproductTypes%5D%5Bfilters%5D=JOURNAL_ARTICLE
8. Ресурс для пошуку результатів досліджень відкритого доступу з репозиторіїв і журналів: <https://core.ac.uk/search>
9. Академічні англомовні ресурси для пошуку наукової інформації. Режим доступу: <http://aphd.ua/akademichni-anhlomovni-resursy-dlia-poshuku-naukovo-informatsi/>